

MAZOWIECKI
WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR
ZABYTKÓW

WRD.5140.1.65.2024.AT

Warszawa, dnia 15. 12. 2022

DECYZJA NR 131 /2022

Na podstawie przepisów art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 3 i 4, art. 3 pkt 1 i 2, art. 6 pkt 1, pkt 1 c), art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 poz. 840), w trybie art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 2000), w wyniku postępowania administracyjnego przeprowadzonego z urzędu w związku z wnioskiem organizacji społecznej,

orzekam

wpisać do rejestru zabytków nieruchomości województwa mazowieckiego dawną parowozownię Kolei Wilanowskiej na stacji Chylice wraz z terenem, położoną przy ul. K. Pułaskiego 4 w Konstancinie Jeziornie, pow. piaseczyński.

- Niniejszym wpisem obejmuje się budynek – dzieło architektury i budownictwa, znajdujący się na terenie dz. ew. nr 119/6 obr. 01-26, oznaczony na załączniku graficznym kolorem czerwonym wraz z terenem obejmującym dz. ew. nr 119/6, 119/7 i 119/8 obr. 01-26 oznaczonym na załączniku graficznym kolorem zielonym.
- Załącznik graficzny do niniejszej decyzji stanowi jej integralną część.

Uzasadnienie

W dn. 9.11.2021 r. organizacja społeczna Piaseczyńsko-Grójeckie Towarzystwo Kolei Wąskotorowej złożyła wniosek o dokonanie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości województwa mazowieckiego z urzędu dawnej parowozowni Kolei Wilanowskiej na stacji Chylice wraz z terenem, położonej przy ul. K. Pułaskiego 4 w Konstancinie Jeziornie (dz. ew. nr 119/6, 119/7, 119/8 obr. 01-26). Postanowieniem z dn. 21.10.2022 r. Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków (MWKZ) wszczął postępowanie w sprawie wpisu do rejestru zabytków ww. obiektu zgodnie z wnioskiem i dopuścił ww. organizację do udziału w postępowaniu na prawach strony. Następnie w dn. 24.11.2022 r. przeprowadzono oględziny ww. obiektu wraz z terenem. W trakcie oględzin wykonano dokumentację fotograficzną oraz spisany został protokół. MWKZ pismem z dn. 6.12.2022 r. zawiadomił o zakończeniu postępowania dowodowego w sprawie.

Budynek dawnej parowozowni na stacji Chylice stanowi jedną z niewielu pozostałości historycznej zabudowy i infrastruktury Kolei Wilanowskiej (późniejszej kolei Towarzystwa Akcyjnego Drogi Żelaznej Wilanowskiej), która założona została w 1891 r. Odcinek łączący Wilanów z Piasecznem i Gołkowem, na którym znajdowała się stacja Chylice, został zrealizowany w latach 1895-1896 z inicjatywy inż. Henryka Husa. Kolej ta obsługiwała zarówno ruch pasażerski, m.in. związany z rozwojem okolicznych miejscowości letniskowych (Chylice Letnisko, Konstancin, Skolimów), jak i towarowy. Kolej wilanowska realizowała dostawy surowców i produktów m.in. do i z cegielni w Oborach, Chylicach i Gołkowie oraz papierni w Jeziornie.

Jednym z istotniejszych obiektów infrastruktury na odcinku łączącym Klarysew, Skolimów, Chylice i Piaseczno, zwanym potocznie „koleją piaseczyńską”, stała się murowana parowozownia przeznaczona na 4 stanowiska, która była jedną z dwóch parowozowni Kolei Wilanowskiej (pierwsza znajdowała się na stacji Belweder w Warszawie). Zabudowę stacji uzupełniały budynki warsztatów naprawczych, urządzenia wodociągowe, wieża ciśnień, skład opału, pomieszczenia magazynowe oraz zaplecze techniczne (B. Pokropiński, *Kolej Wilanowska*). Ze względu na charakter układu torowego (połączenia jednotorowe), przy stacji Chylice wykonano tzw. mijankę oraz odgałęzienie bocznicowe do położonej w Chylicach cegielni Wiśniewskiego. Niezachowany budynek stacyjny był drewniany, z poczekalnią i mieszkaniami dla pracowników. W 1911 r. zarząd nad koleją wilanowską przejął Towarzystwo Warszawskich Dróg Żelaznych Podjazdowych, które działało w tej formie do 1936 r.

W czasie I wojny światowej funkcjonowanie kolei wilanowskiej zawieszono ze względu na konfiskatę parowozów przez ewakuujące się wojsko rosyjskie (1915), połączenie Piaseczna z Warszawą przywrócono już w 1916 r. Zgodnie ze sprawozdaniem Towarzystwa z 1919 r. na stacji Chylice znajdowały się przepompownia, urządzenia zasilania wodnego: studnie z kręgów betonowych przy wodociągach, silnik z pompą, żelazne kadzie i krany wodne do zasilania parowozów, a także peron ziemny o brukowanej nawierzchni, drewniana budka woźnego, ustępy. W 1923 r. zbudowano nowy drewniany budynek stacyjny z zapleczem socjalnym i mieszkaniowym, natomiast w 1927 r. uruchomiono pierwsze pociągi spalinowe obsługujące kolej wilanowską. Kryzys gospodarczy z lat 30. XX w., który doprowadził do zamknięcia części zakładów produkcyjnych w rejonie Piaseczna, odbił się negatywnie na finansach kolei wilanowskiej. Dodatkowo, zarządzeniem Ministerstwa Komunikacji z 1935 r. nakazano rozbiórkę torowiska na odcinku od Placu Unii Lubelskiej do stacji Jeziorna (do 1938) i budowę połączenia Piaseczna z wąskotorową koleją grójecką. Jednocześnie zarząd Towarzystwa zdecydował się na przebudowę torów do tzw. szerokości normalnotorowej.

W związku z likwidacją trakcji parowej w 1936 r. budynek parowozowni został przebudowany i dostosowany do potrzeb służby technicznej z przeznaczeniem na bazę materiałowo-techniczną, natomiast w 1942 r. budynek zaczął pełnić funkcje mieszkalne dla pracowników kolei. Po II wojnie światowej spółka została upaństwowiona, a działalność kolei grójeckiej z odcinkiem do Piaseczna została wznowiona pod zarządem Polskich Kolei Państwowych (Wydział Kolei Wąskotorowych). Pod koniec lat 40. XX w. rozważano projekt budowy na stacji Chylice nowego budynku stacyjnego wraz z częścią administracyjną, zamierzenia tego jednak nie zrealizowano (B. Pokropiński, *Kolej grójecka*). W kolejnym dziesięcioleciu, ze względu na intensywny rozwój transportu samochodowego, znaczenie kolei grójeckich zmalało, a w latach 60. i 70. XX zamykano kolejne odcinki dla ruchu pasażerskiego i towarowego. Odcinek ze stacją w Chylicach zamknięto w 1971 r., stopniowej rozbiórce ulegała infrastruktura - układ torowy oraz zabudowa. Budynek dawnej parowozowni wykorzystywany był na cele mieszkalne, najprawdopodobniej wówczas rozebrano znajdującą się powyżej zachodniej ściany szczytowej wieloboczną wieżyczkę, wymieniono pokrycie dachowe z dachówki ceramicznej na papę, przeprowadzono remont obejmujący m.in. wykonanie nowych tynków wraz z ahisteryczną kolorystyką. Obecnie budynek jest nieużytkowany, a teren wokół niego pozostaje niezagospodarowany.

Przedmiotowy budynek znajduje się na działce w pomiędzy drogą krajową 721 a rzeką Jeziorką. Jest on założony na rzucie prostokąta, murowany, (do budowy użyto cegły z cegielni Chylice), z gankiem i aneksem, przekryty dachem dwuspadowym z papy, z użytkowanym poddaszem. Wszystkie elewacje są 4-osiove, tynkowane, z zachowanym czytelnym skromnym detalem architektonicznym: uwydatnioną strefą cokołową, zaakcentowanymi łukami otworów okiennych i dawnych bram wjazdowych. W elewacji północnej (od strony ul. Pułaskiego), w 1 osi znajduje się niewielki zabudowany ganek przekryty dachem dwuspadowym, w elewacji północnej w 4 osi znajduje się prostokątny, 1-osiovy wtórny aneks.

Flankowane przyporami elewacje szczytowe (wschodnia i zachodnia) zachowały czytelne pozostałości zamkniętych łukiem pełnym otworów wjazdowych (obecnie częściowo zamurowane i przekształcone na otwory okienne), poddasze doświetlone zostało prostokątnymi oknami usytuowanymi w osiach wjazdów (od wschodu) i pomiędzy 2 a 3 osią (od zachodu). Wejścia do budynków zlokalizowano na osi elewacji zachodniej (oryginalny), w 1 osi elewacji północnej i 3 osi elewacji południowej. Pierwotny układ funkcjonalno- przestrzenny parowozowni został przekształcony w latach 30. XX w. w związku z adaptacją budynku na cele magazynowe i mieszkaniowe. Obecnie na parterze znajdują się wydzielone pomieszczenia mieszkalne i sanitarne oraz korytarz skomunikowany z poddaszem za pomocą współczesnej murowanej klatki schodowej. Podobną funkcję pełniły pomieszczenia wydzielone we wschodniej części poddasza, na którym zachowały się pozostałości oryginalnej więźby dachowej wraz z deskowaniem. Stolarka okienna i drzwiowa jest usunięta lub uszkodzona, drewniana i z PCW. Większość otworów przesłonięto płytami OSB.

Teren wokół budynku jest niezabudowany, poza dawną parowozownią nie zachowały się elementy kolejowej infrastruktury. Na wskazanych działkach znajdują się natomiast nasadzenia wykonane po 1936 r. – pozostałości sadu, żywotniki, jodła, a także pojedyncze drzewa liściaste wzdłuż granicy dz. ew. nr 119/8 oraz wzdłuż biegu rzeki Jeziorki. Ze względu na nawiezenie ziemi w południowej części działek będących przedmiotem postępowania zmianie uległo ukształtowanie terenu.

Po przeanalizowaniu zebranego materiału dowodowego MWKZ stoi na stanowisku, że dawna parowozownia Kolei Wilanowskiej na stacji Chylice wraz z terenem, położona przy ul. K. Pułaskiego 4 w Konstancinie Jeziornie posiada wartości historyczne uzasadniające objęcie jej wpisem do rejestru zabytków nieruchomych, a w interesie społecznym leży jej trwałe zachowanie dla przyszłych pokoleń.

Budynek dawnej parowozowni Kolei Wilanowskiej na stacji Chylice wraz z terenem związany jest z dziejami Kolei Wilanowskiej, której budowa pozwoliła na rozwój Warszawy i okolicznych miejscowości, a także z postacią Henryka Husa (1838-1916) inżyniera kolejnictwa, pomysłodawcy, propagatora i projektanta warszawskich kolei podmiejskich. Wybudowany w latach 1895-1896 odcinek łączący Konstancin Jeziornę z Piasecznem obsługiwał zarówno przewozy pasażerskie jak i towarowe, a szczególnie materiały budowlane produkowane w cegielni Wiśniewskiego. Stacja pośrednia Chylice, w przeciwieństwie do większości przystanków pośrednich, przeznaczona była do serwisowania taboru kolejowego, a wzniesiony pod koniec XIX w. budynek był jedną z dwóch parowozowni obsługujących połączenie kolejowe kursujące na trasie z Warszawy do Piaseczna do 1936 r. Przedmiotowy obiekt stanowi jedyną pozostałość historycznej zabudowy, obejmującej wcześniej wieżę ciśnień wraz z systemem zaopatrzenia w wodę, magazyny i warsztaty, a także jeden z nielicznych zachowanych obiektów infrastruktury technicznej wzniesionej na potrzeby Kolei Wilanowskiej. Dokonane w latach 30. XX w. przekształcenia budynku i zmiana jego funkcji doskonale obrazują przemiany zachodzące w polskim kolejnictwie, w tym modernizację taboru kolejowego, zmianę szerokości torów i przebudowę sieci kolejowej, w tym przede wszystkim zmiany w organizacji połączeń kolejowych w tym połączenie kolei wilanowskiej z koleją grójecką. W związku z likwidacją kolei wąskotorowych w 2 połowie XX w. zarówno zabudowa, jak i infrastruktura związana z dziejami kolei wilanowskiej i grójeckiej ulegała przebudowie lub rozbiórce. W tym kontekście budynek dawnej parowozowni stanowi ostatnie zachowane świadectwo roli, jaką odegrała kolej wilanowska w rozwoju Chylic, Konstancina Jeziorny oraz regionu i ma istotne znaczenie dla krajobrazu kulturowego miasta.

Pomimo wprowadzonych wewnątrz przekształceń, wynikających z adaptacji budynku do potrzeb mieszkalnych, ochroną konserwatorską objęto budynek główny w zakresie pierwotnych rozwiązań materiałowych, kompozycyjnych i konstrukcyjnych, z wyłączeniem wtórnego ganka i aneksu. W ocenie MWKZ nośnikiem wartości historycznych jest również teren obejmujący dz. ew. nr 119/6, 119/7 i 119/8 obr. 01-26, stanowił on istotną część zaplecza stacji Chylice, a obecnie umożliwia zachowanie jej pierwotnego kontekstu przestrzennego.

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego, lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Definicja zabytku zawarta w art. 3 pkt 1 ww. ustawy określa, iż zabytek nieruchomy to nieruchomości, jej części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt. 1 litera c ww. ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki nieruchome będące działami architektury i budownictwa. Z uwagi na zachowane, wyżej opisane, wartości historyczne budynku dawnej parowozowni Kolei Wilanowskiej na stacji Chylice wraz z terenem, położonego przy ul. K. Pułaskiego 4 w Konstancinie Jeziornie, odpowiada on ustawowej definicji zabytku, zostaje wpisany niniejszą decyzją do rejestru zabytków nieruchomych województwa mazowieckiego i podlega ochronie prawnej.

Wobec powyższego orzeczono jak w sentencji.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom, na podstawie art. 127 Kpa, odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, które należy złożyć za pośrednictwem tutejszego urzędu (na adres: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, 00-373 Warszawa, ul. Nowy Świat 18/20) zgodnie z art. 129 § 2 Kpa w terminie 14 dni od doręczenia przedmiotowej decyzji. W myśl art. 130 § 2 Kpa wniesienie odwołania w terminie wstrzymuje wykonanie decyzji.

W myśl art. 127a K.p.a., w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. Wówczas z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

UWAGA, NUMER REJESTRU ZABYTKÓW JEST NADAWANY PO STWIERDZENIU OSTATECZNOŚCI

NINIEJSZEJ DECYZJI

MAZOWIECKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW

prof. dr hab. Jakub Lewicki

Załączniki:

1. Załącznik graficzny
2. Pouczenie o skutkach wpisu zabytku do rejestru zabytków

Otrzymują:

1. Gmina Konstancin-Jeziorna, ul. Piaseczyńska 77, 05-520 Konstancin Jeziorna
2. Piaseczyńsko-Grójeckie Towarzystwo Kolei Wąskotorowej, ul. H. Sienkiewicza 14, 05-500 Piaseczno
3. 4 x WUOZ aa (AT) (nr rej, teczka obiektu, KW, NID)

Do wiadomości:

1. Gmina Konstancin-Jeziorna, ul. Piaseczyńska 77, 05-520 Konstancin Jeziorna
2. Starostwo Powiatowe w Piasecznie, ul. Chyliczkowska 14, 05-500 Piaseczno

Załącznik graficzny do decyzji MWKZ nr 131 /2022 z dnia 15. 12. 2022 wpisującej do rejestru zabytków nieruchomości województwa mazowieckiego dawną parowozownię Kolei Wilanowskiej na stacji Chylce wraz z terenem, położoną przy ul. K. Pułaskiego 4 w Konstancinie Jeziornie, pow. piaseczyński (dz. ew. nr 119/6, 119/7 i 119/8 obr. 01-26).

